

SÍDLIŠTĚ KULTURY NÁLEVKOVITÝCH POHÁRŮ A HROBY KULTURY SE ZVONCOVITÝMI POHÁRY VE DVORECH U NYMBURKA

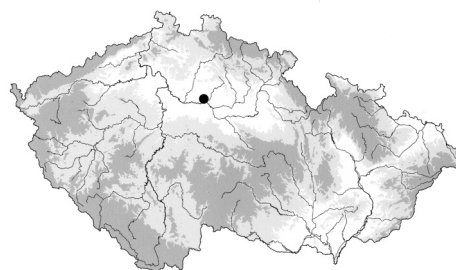
Karla Motyková

1. POLOHA VÝZKUMU A POSTUP ARCHEOLOGICKÝCH PRACÍ

Od září roku 2006 se začala realizovat už delší dobu připravovaná akce, jejímž cílem bylo napravení dávných, velmi necitelných zásahů do krajiny severně od Nymburka. Po staletí meandrující potok Liduška byl v roce 1903 otočen a jeho tok napříměn tak, aby směřoval rovně k jihu do Labe. Záměrem této akce, jejímž investorem bylo Ministerstvo životního prostředí ČR, bylo navrácení původního přírodního rázu této části povodí Labe. V rámci projektu měly být vybudovány dva rybníky, několik mokřadů a vysázeny stromy a křoviny na ploše cca 10 ha. Práce byly zahájeny velkými skrývkami ornice a spodní bahnitě černozemě do hloubky 70–80 cm. Na první archeologické nálezy se sice několikrát narazilo v této hloubce, ale rozpoznání objektu nebylo možné pro černou těžkou naplavenou vrstvu, která na vzduchu rychle ztvrdla.

V pruhu, kde se objevovaly stopy pravěkých sídlištních objektů, těsně pod vrstevnicí 190 m n. m., na čpp. 189 obce Dvory (místní část Veleliby, okr. Nymburk) byla proto vytyčena sonda I o rozměrech 35 × 17 m (obr. 1; 2). Ta byla skryta až do hl. 90 cm, kde dosáhla na žluté jílovité podloží (obr. 3; 4). Zde byly rozpoznány spodní části tří objektů (obr. 5; 6). Byl objeven a prozkoumán kostrový hrob (č. 1) kultury zvoncovitých pohárů, nápadně rozsáhlý objekt sídlištního charakteru (č. 2) a kruhová jáma kultury nálevkovitých pohárů (č. 3). Popsané objekty byly zkoumány v době od 10. 10. do 6. 11. 2006 za velmi obtížných okolností, neboť jsme byli odkázáni jen na pomoc a ochotu majitele polí, jehož zájem byl soustředěn především na jmenovaný ekologický projekt. Mimo to bylo místo, ležící uprostřed polí, obtížně přístupné a počasí většinou málo příznivé.

Při další skrývkové aktivitě majitele pole byla na podzim následujícího roku objevena a porušena ve vzdálenosti 8 m severozápadně od sondy další kruhová jáma (č. 4), kostrový

Obr. 1. Dvory u Nymburka, poloha sondy I. Nahore: poloha lokality na mapě ČR

Obr. 2. Dvory u Nymburka, letecký snímek pole ppč. 189. Světlý obdélník je sonda I

Obr. 3. Dvory u Nymburka, pohled od SZ na odkrytou sondu I, vpředu hliník č. 2, v pozadí vybírání jámy č. 3

Obr. 4. Dvory u Nymburka, sonda I s částečně vybraným objektem 2. Zaměřování. V dolní části snímku hrob č. 1

hrob (č. 2) a velká kruhová jáma (č. 6). Přesuny zeminy v okolí sice pokračovaly, ale nálezy se neobjevovaly (obr. 5). Skrývky byly nepravidelné a nezasahovaly do hloubek, odpovídajících situaci v sondě I.

2. POPIS OBJEKTŮ A NÁLEZŮ¹

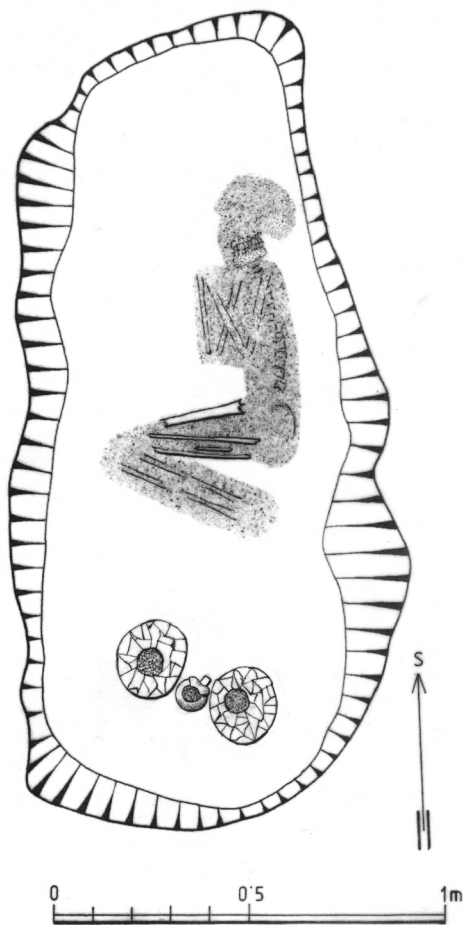
Kostrový hrob č. 1 (původně označený jako objekt 1)

V severozápadním rohu sondy I byly v úrovni 189,85 m n. m. objeveny rozpadlé keramické zlomky, které představovaly, jak se ukázalo po začistění a snižování výplně objektu, tři nádoby původně stojící v řadě. Při následujícím vybírání se ukázalo, že v hloubce 30 cm byly kosterné pozůstatky dospělé osoby položené na pravém boku ve skrčené poloze s pohledem k západu. Stav zachovalosti kostí byl velmi špatný a náčrt ukazuje jen stopy, pozorovatelné při vybírání (obr. 7). I dobře patrné dlouhé kosti se při dotyku zcela rozpadaly. V nohách byl pohřeb vybaven třemi nádobkami, které byly silou bahna, na celém objektu ležícím, rozmačkány. Pouze nejmenší džbáněk, v. 14,8 cm, s páskovým ouškem nasazeným k okraji a rozšířenou baňatou spodní částí, bylo možno rekonstruovat (obr. 8:3). Východně postavená nádoba měla baňatou výduť a rozevřenou horní část (obr. 8:1). Ze třetí nádoby, hrnce z hrubšího materiálu, se zachoval jen baňatý spodek (obr. 8:2). Povrch nádob byl šedý a hladký, výzdoba zjištěna nebyla. Ve výplni hrobové jámy se dále našlo 5 atypických keramických zlomků a okraj nízké a rovné misky, zdobené vodorovnými mělkými žlábkami (obr. 11:1), které lze považovat za intruzi staršího zdejšího osídlení.

Objekt č. 2 sídlištního charakteru, pravděpodobně hliník

Výraznou černou hlinitou výplní se ve světlém podloží objekt dobře odlišoval už při začistění sondy I. Dle rozsahu i tvaru se nedalo vyloučit, že mohlo jít původně o objekty dva nebo i více. Proto byl zvolen postup vybírání po sektorech, jejichž síť byla přizpůsobena tvaru zkoumaného objektu, a na dvou místech byly zdokumentovány řezy (obr. 9; poloha viz obr. 6). Celek působil po vybrání dojmem seskupení několika menších jam navzájem spojených. Nevykazoval žádné rozdíly ve výplni, kterou bylo možno rozdělit pouze na 2 vrstvy: horní černou hlinitou a dolní hnědou, která se ke dnu prosvětliila (obr. 6; 9). Kotlovitě zformované dno bylo vypracováno do hloubky 25–60 cm od snížené úrovně sondy I, respektive do hloubky 115–150 cm od dnešního povrchu. Z výplně byla vyzdvížena keramika

¹ Nálezy jsou uloženy v archeologické sbírce Polabského muzea v Poděbradech, pracoviště Vlastivědné muzeum Nymburk př. č. 12/2006 a 8/2007

Objekt 3, zásobní jáma-silo

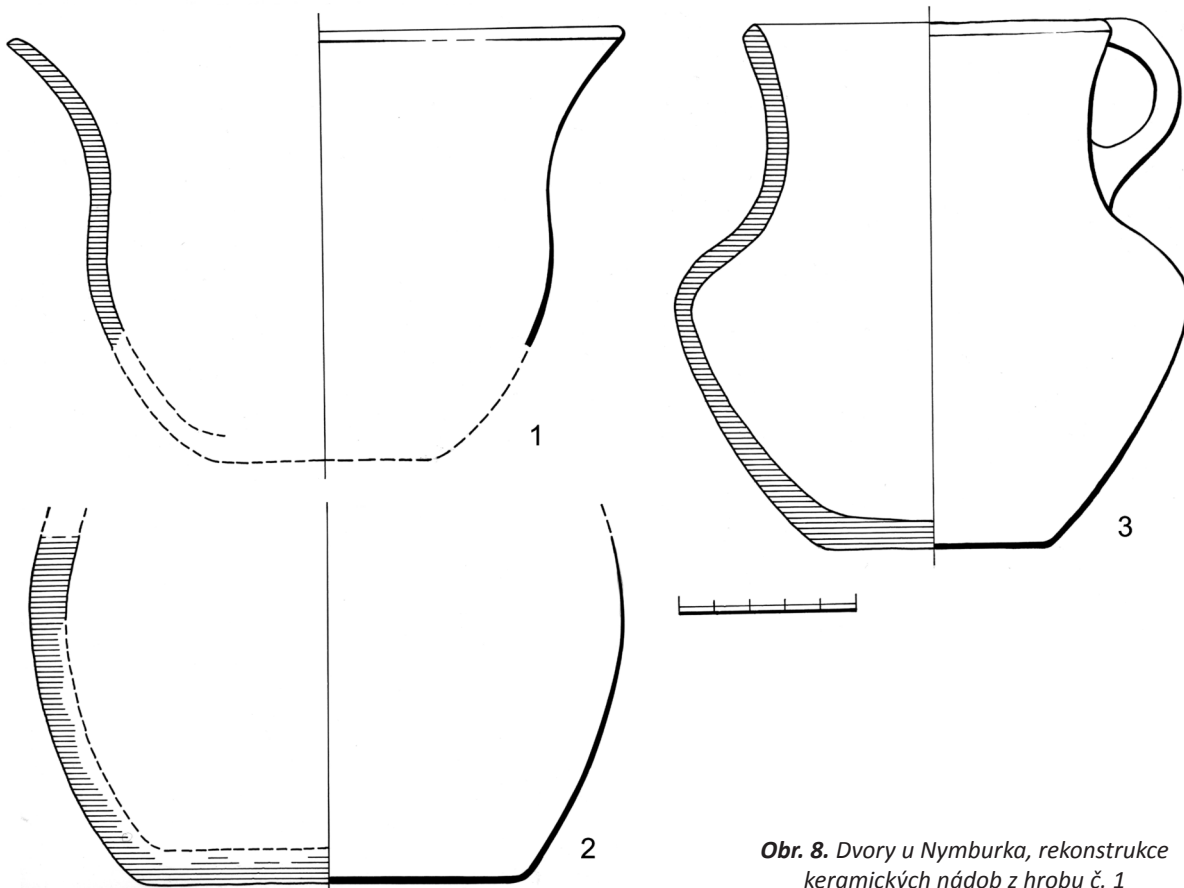
Ve vzdálenosti 17 m východním směrem byl v sondě I objeven zbytek nepravidelně kruhové jámy o průměru 2 m, vyplněné černou hlinitou výplní. Dno bylo vanovitě upraveno v hl. 15 cm od skryté plochy. Z výplně bylo získáno 15 zl. ze stěn nádob bez výzdoby, dle celkového charakteru materiálu i provedení odpovídají KNP.

Objekt 4, zásobní jáma-silo

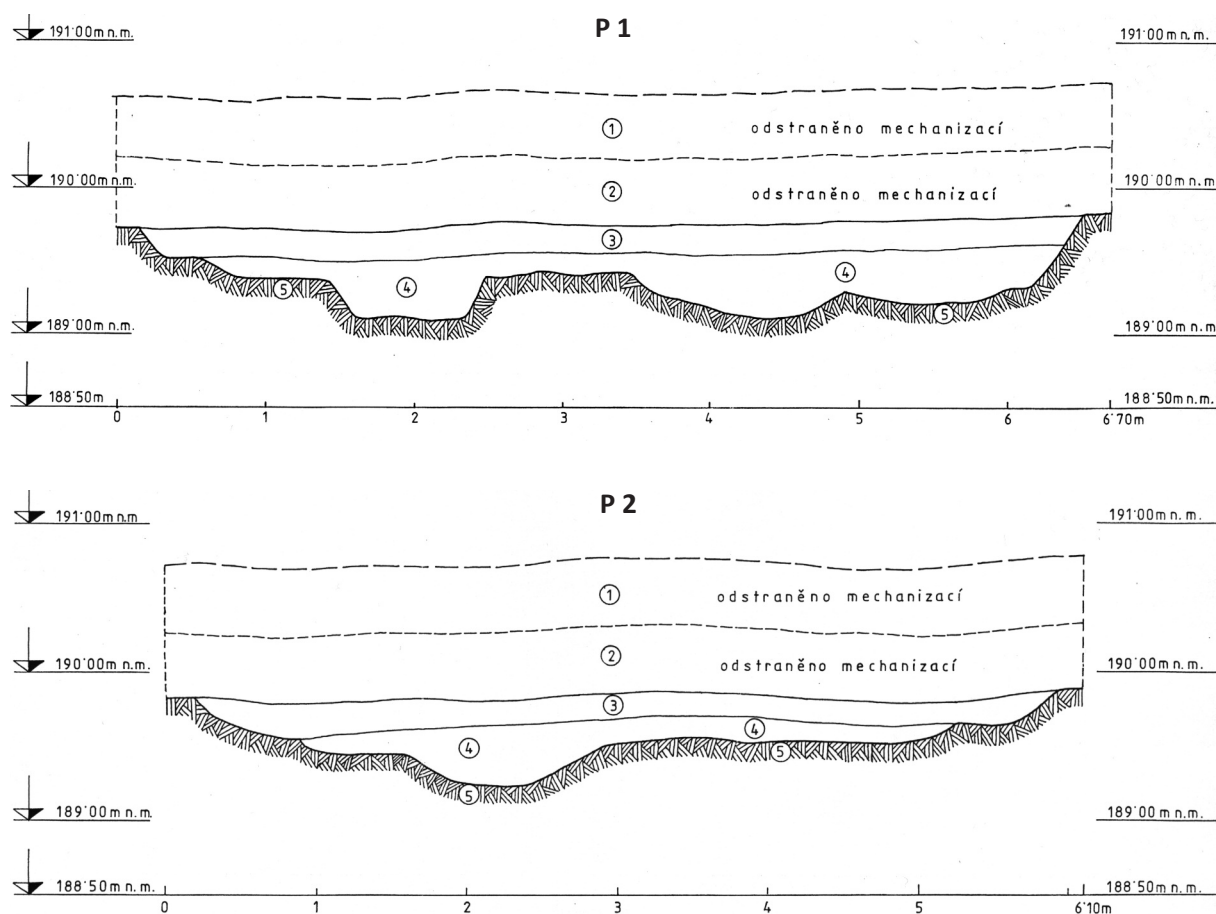
Mimo sondu I byla v následujícím roce 2007 severním směrem od objektu č. 2 objevena ve vzdálenosti 14 m další jáma kruhového půdorysu o průměru 190 cm s rovným dnem a mírně zešíkmenými stranami. I v tomto případě jde jen o nejspodnější zachovanou část o síle 28–30 cm. Výplň byla jednolitá, černá hlinitá, občas s menšími kameny a zvířecími kostmi.

Nálezy: převahu tvořila keramika ve 134 zlomcích, hladkého povrchu, u hrubších silnějších tvarů ostřená kamínky. Slabé drsnění nebo prstování povrchu je vzácné. Vedle okraje většího nálevkovitého poháru (*obr. 12:1*) se objevily části méně obvyklých tvarů, jako např. části váz s výzdobou plastických pupíků na podhrdlí nebo na výduti (*obr. 12:2, 5*). U dalšího okraje obdoboitého tvaru s řadou plastických pupíků pod okrajem a na největší výduti nelze vyloučit, že patří ke spodní části dna po okraji s plasticky vykrajovanou ozdobou do tvaru obloučků (*obr. 12:4, 6*). Na spodní části silnější zásobnice nebo mísy se v šedivém hladkém povrchu objevily mělké otisky zrn a plev (*obr. 12:7*).

Obr. 7. Dvory u Nymburka, půdorys kostrového hrobu č. 1

Obr. 8. Dvory u Nymburka, rekonstrukce keramických nádob z hrobu č. 1

Obr. 9. Dvory u Nymburka, řezy objektem č. 2, P1–P2, poloha viz obr. 6. Zvrstvení: 1 – ornice, 2 – bahnitá černozemě, 3 – černá hlinitá, 4 – tmavě hnědá hlinitá, 5 – podloží, světlžlutý jíl

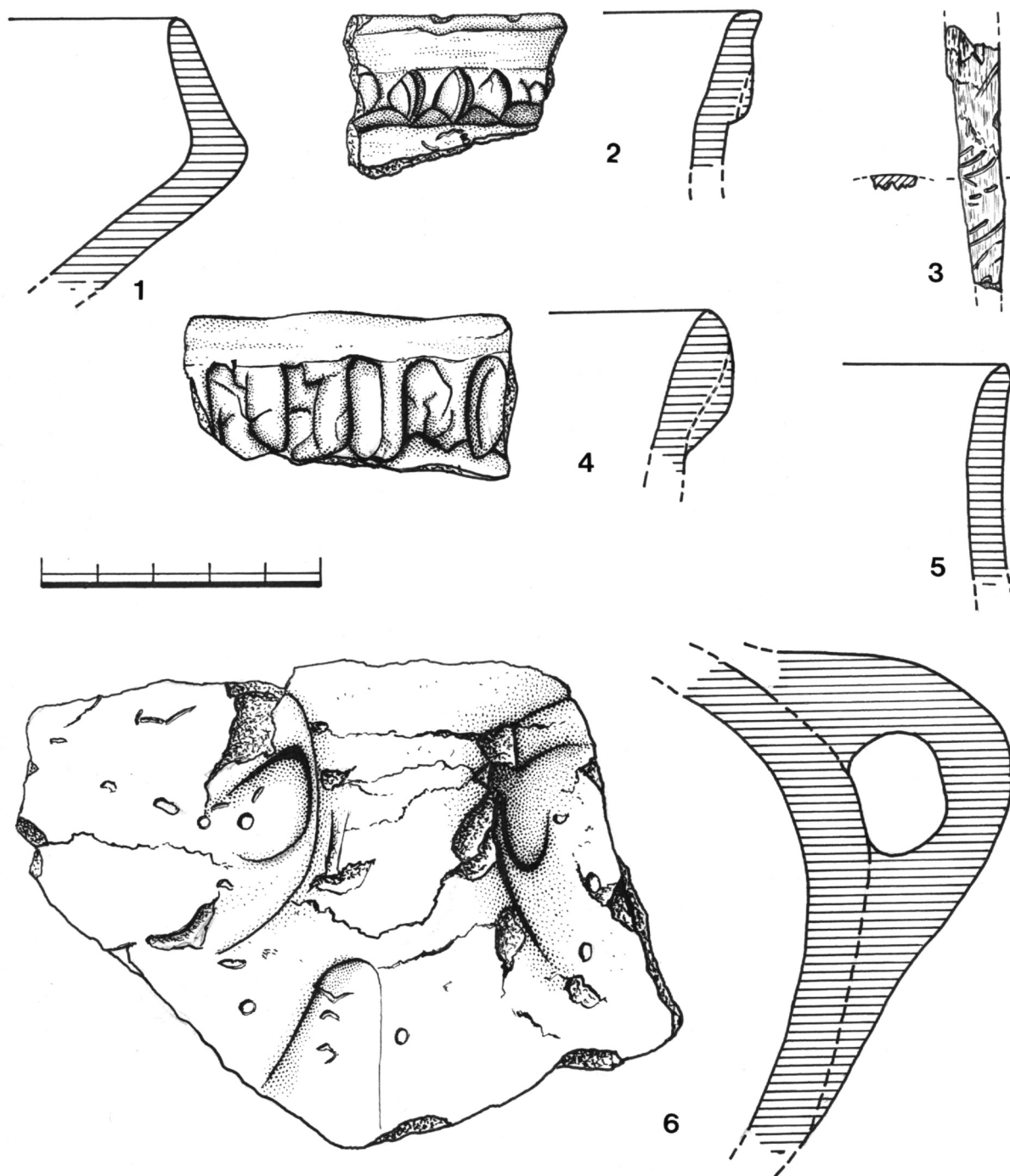
Další nálezy: 1 zlomek kosti se stopami rýhování (obr. 10:3), 4 pazourkové úštěpy, těrka obroušená z obláčku, průměr 6 cm, v. 4,3 cm, 30 kusů poněkud omlété mazanice s otisky proutí vnitřní konstrukce nebo s vyhlazením stěn. Dle objevených částí lze usuzovat na sílu stěn mezi 3 a 5 cm (obr. 13).

Kostrový hrob č. 2 KZP (původně označený jako objekt č. 5)

Ve vzdálenosti 17 m severním směrem od sondy I byl objeven obdélný objekt, zahloubený černou výplní do světlého jílovitého podloží. Při začišťování povrchu byly objeveny dva charakteristické okrajové zlomky: okraj nálevkovitého poháru a zlomek nádoby s plastickou páskou provedenou prsty na výduti (obr. 12: 2,3). Tyto zlomky je nutno považovat za intruzi z okolního sídelního prostoru kultury nálevkovitých pohárů. Po vybrání objektu se totiž přišlo v hloubce 30–34 cm od úrovně skrývky na kostrový pohřeb ve skrčené poloze na levém boku a s obličejem obráceným k východu (obr. 14; 15). U nohou byly postaveny tři nádoby: zdobený zvoncovitý pohár a dvě mísy, z nichž menší byla překryta druhou větší. Jak bude dále rozvedeno, tvořily nejspíše obě nádoby svého druhu soupravu. Tělo pohřbené osoby bylo pokryto čtyřmi šípy, ze kterých se zachovaly hroty, dále toulcem se třemi šípy, umístěným na pravém rameni, soudě dle těsně vedle sebe ležící kamenných hrotů. V prostoru pasu ležela pod kostmi obou složených paží měděná dýčka, situovaná špičkou k nohám pohřbeného. Východně od hrudníku ležel pazourkový úštěp. Poměrně velký volný prostor za hlavou byl pozorně vybírán, neboť mohl ukazovat na místo pro uložení potraviny, především masa, jak se v některých jiných analogických pohřbech podařilo prokázat např. zbytky zvířecích kostí (Turek 2005, 33), ale nic průkazného pozorováno nebylo.

Lidské pozůstatky byly zachovány ve velmi špatném stavu, jak plyne z následujícího posudku **Jakuba Likovského:**

Zachováno: Z lebky pouze tři drobné zlomky tenké kosti pravděpodobně z kostí horní poloviny obličeje, zuby stálého chrupu se značně poškozeným povrchem – všechny první i druhé stoličky, dvě třetí stoličky, jeden vnitřní a dva vnější horní řezáky, dva snad horní špičáky, všechny třenové zuby horní a dva dolní. Z postkranálního skeletu zachovány fragmenty těl kostí předloketních, snad i kosti pažní a několika kostí zápěstních. Nekompletnost a poškození povrchu nedovolují ani stranové určení. Z dolních končetin těla kostí stehenních, dále fragmenty těl kostí holenních a lýtkových, které rovněž nelze určit ani stranově. **Popis:** Zuby trvalého chrupu mají uzavřené kořeny včetně třetích stoliček, otření zubů je pravděpodobně střední – povrch korunky i kořenů je nicméně značně rozrušen. Kostí postkranálního skeletu jsou prakticky nehodnotitelné, s výjimkou těl kostí stehenních, které i přes

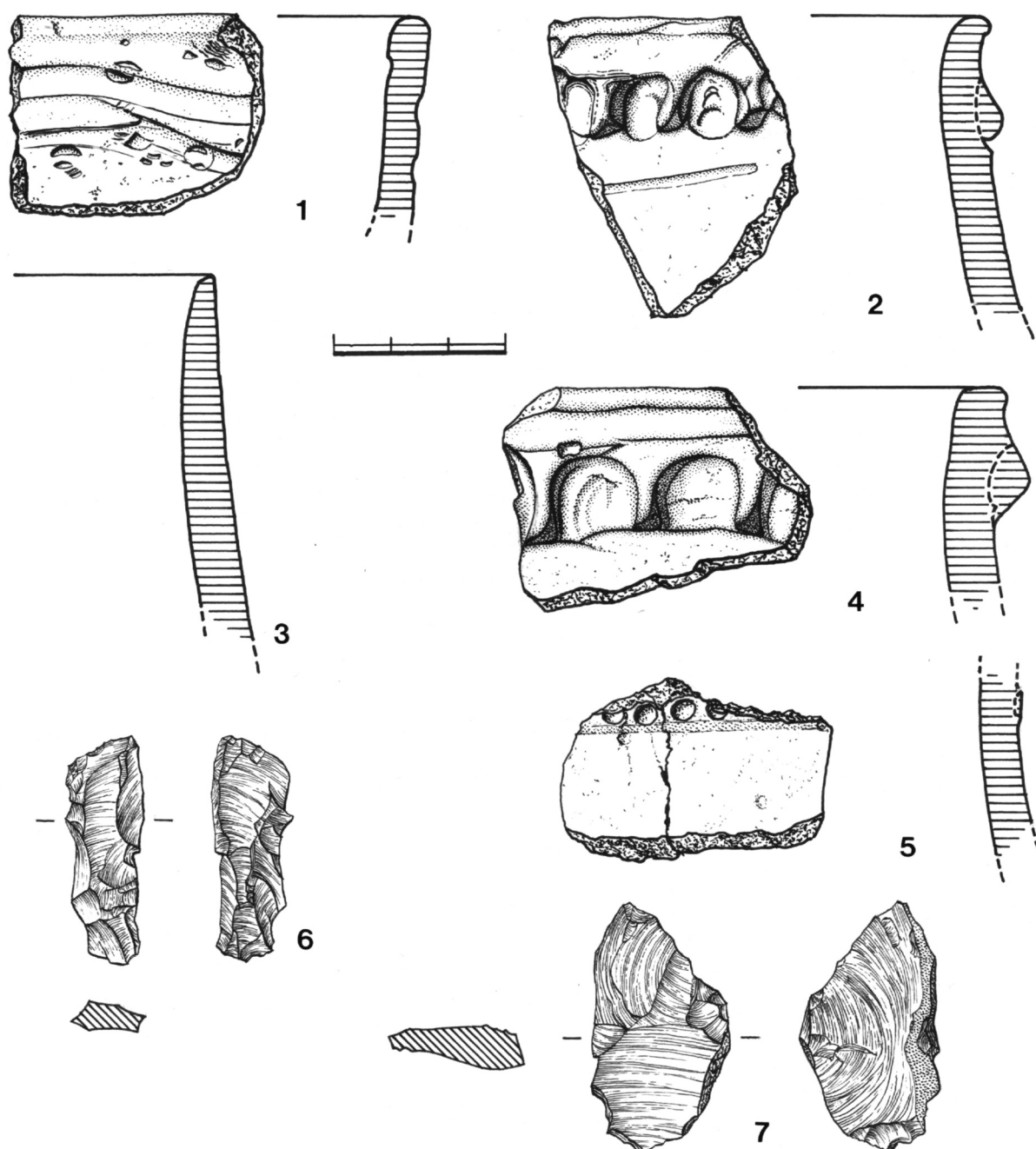

Obr. 10. Dvory u Nymburka, nálezy z výplně objektu č. 2. Keramika (s výjimkou č. 3 – kost)

poškození povrchu se zdají gracilní. Charakter svalových úponů rovněž nelze posoudit. **Biologický věk:** Podle uzavřených kořenů zubů plně dospělý jedinec. **Pohlaví:** Nejsou přítomny žádné morfologické pohlavní znaky, dochované ostatky nedovolují ani metrické hodnocení. **Souhrn:** Fragmety spíše gracilních kostí a zuby s poškozeným povrchem jedince neurčitelného pohlaví, plně dospělého.

Zdobený zvoncovitý pohár byl vybrán rozmačkaný. Byl tradičně vyroben z načervenalé hlíny s vyleštěným povrchem, který byl pokryt vodorovnými pásy kolkované výzdoby. Bylo sice možno slepit jen malé části, ale nádobu se podařilo kresebně rekonstruovat (obr. 16).

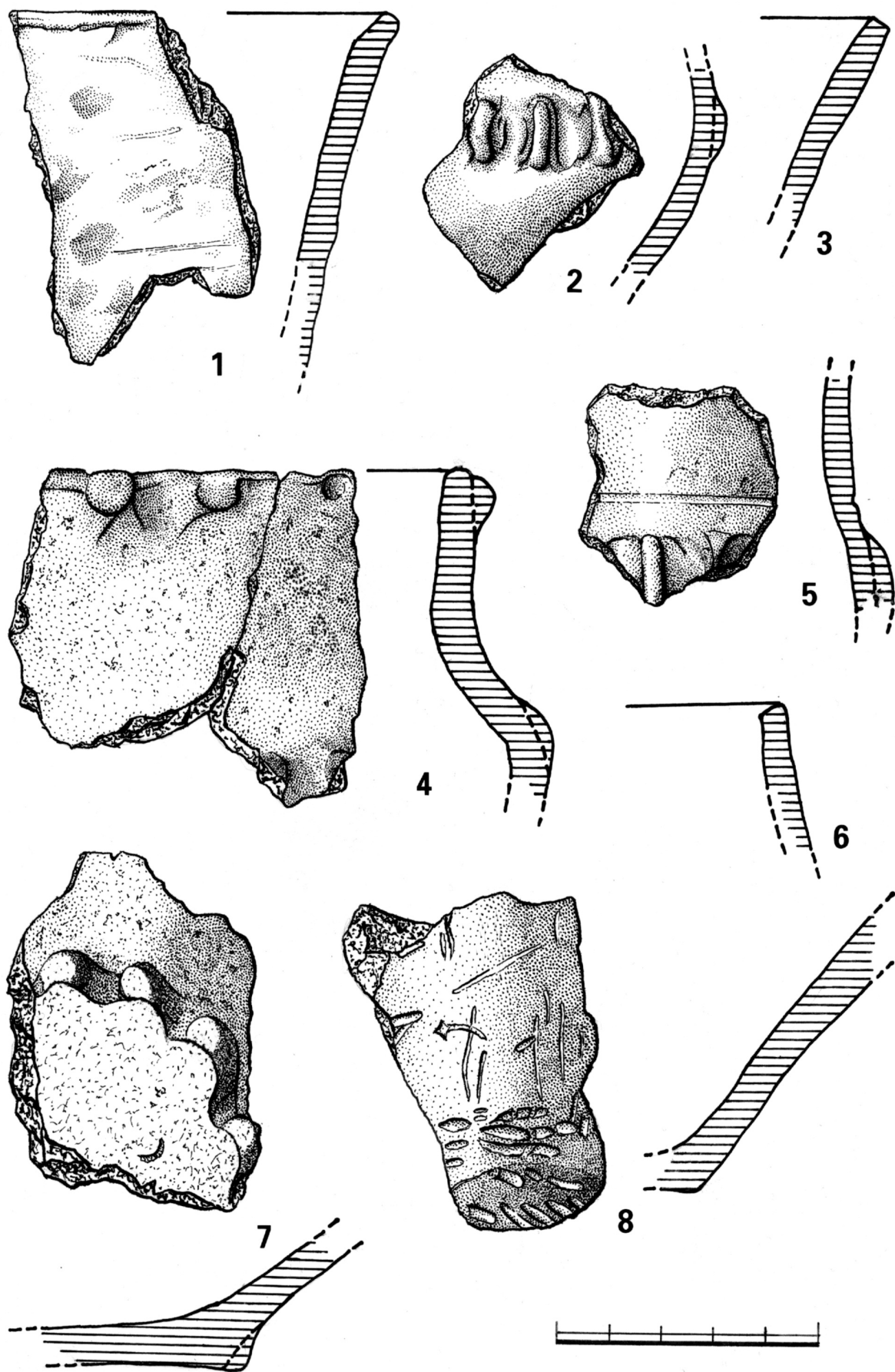
Menší mělká miska byla nalezena v silně rozlámaném stavu, ale bylo možné ji slepit (v. 5 cm, průměr 19,5 cm). Byla vyhotovena z načervenalé jemné hlíny a dodatečně opatřena čtyřmi malými kruhovými dírkami uspořádanými k zavěšení nádoby. Ve středu dna byly upraveny dva obdélné velké otvory, nestejné velikosti (obr. 17:2).

Obr. 11. Dvory u Nymburka. 1 – zlomek okraje poháru z horní části zásypu hrobové jámy č. 1, 2–7 výplň objektu č. 2

Druhá mísa byla ze šedohnědého materiálu, hladkého povrchu, s římsovým okrajem zdobeným řadou kolkovaných kosodélníků. Těsně pod okrajem byly provrtány v protilehlých stranách dvojice kulatých dírek k zavěšení, při tom jejich poloha těsně pod okrajem a směr naznačuje možnost zavěšení směrem ke středu. Mísu se sice povedlo slepit (v. 8 cm, průměr 28 cm), ale jednu okrajovou část s dvojicí dírek pod okrajem se vlepit nepodařilo, proto je předvedena rekonstrukce celé nádoby (obr. 17:1).

Bylo zmíněno, že větší nádoba překrývala menší, ale nevíme bohužel, v jaké pozici byla postavena, přesněji zda spodní mísa stála, nebo byla poklopena. Je však velmi pravděpodobné, že obě nádoby se navzájem spolu nějak funkčně doplňovaly, přesněji byly užívány najednou. Jaké toto využití mělo charakter, se můžeme jen domýšlet. Je zde např. možnost, že šlo o nádoby na tvaroh nebo sýr. Do misky by se dal kus plátna a přes to by se cedilo zkysané mléko do spodní mísy. Syrovátka se konzumovala zvlášť a vznikající tvaroh mohl být následně zatížen plochým kamenem, aby tekutina lépe odkapávala.

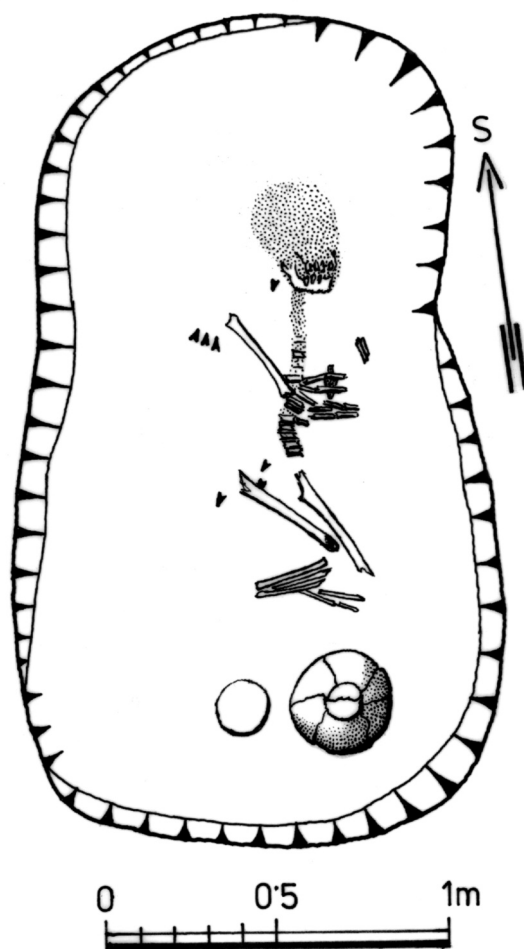
Obr. 12. Dvory u Nymburka, keramika z výplně objektu č. 4

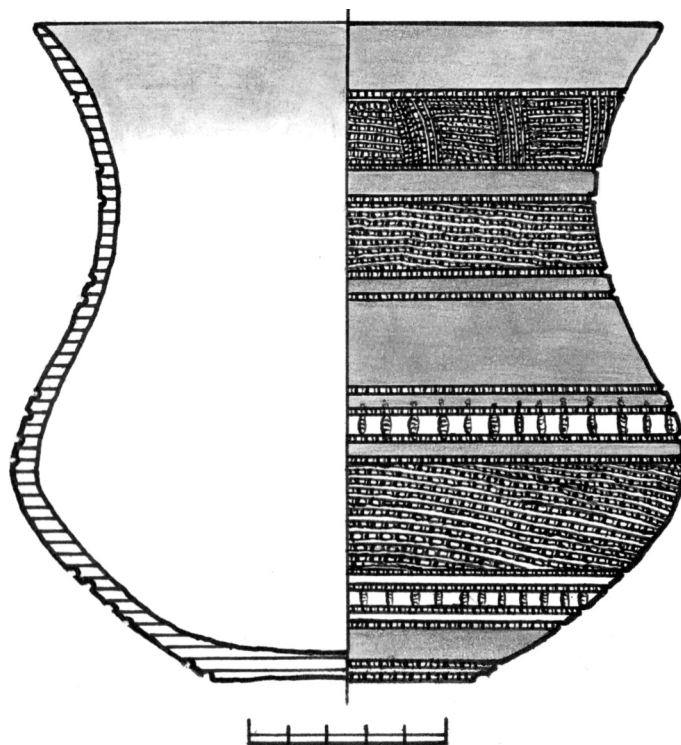
Obr. 13. Dvory u Nymburka, zlomky mazanice z výplně objektu č. 4

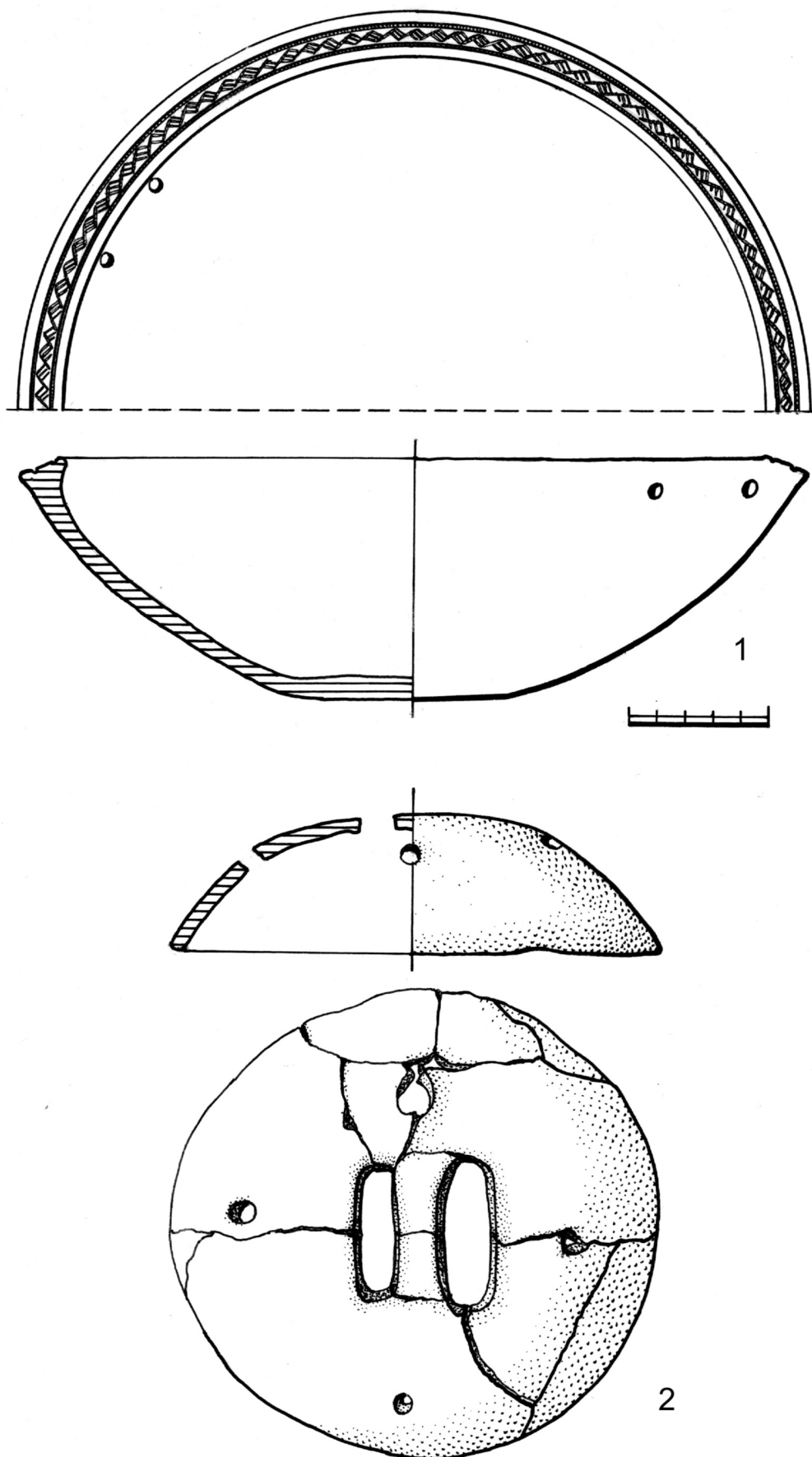
Obr. 14. Dvory u Nymburka, pohled na hrob č. 2 od východu

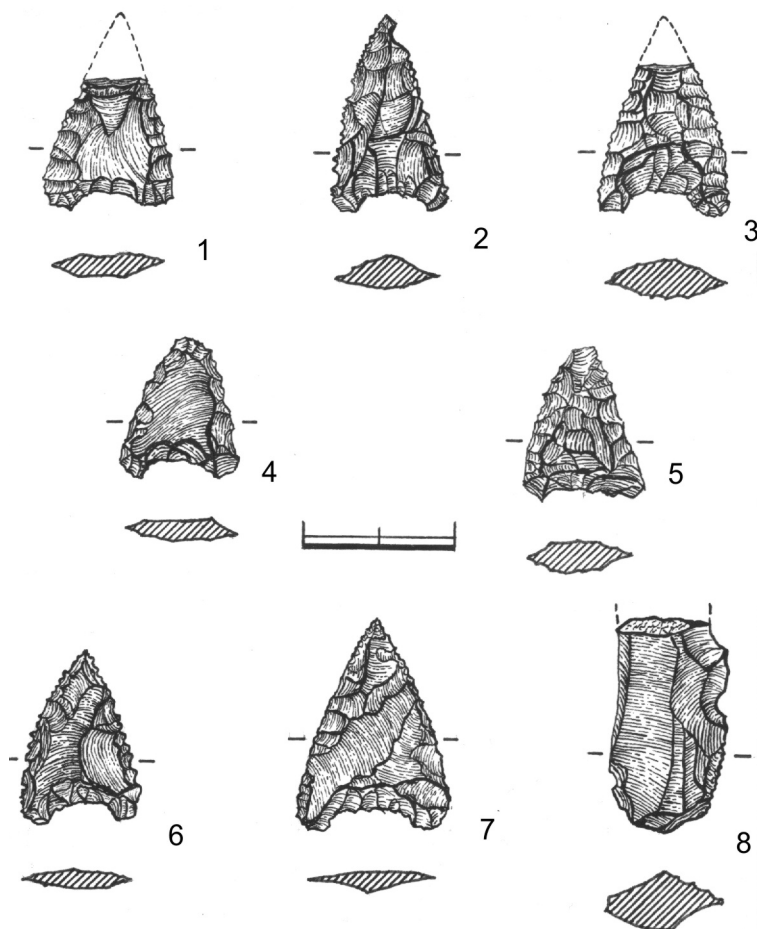
Obr. 15. Dvory u Nymburka, celkový plán hrobu č. 2

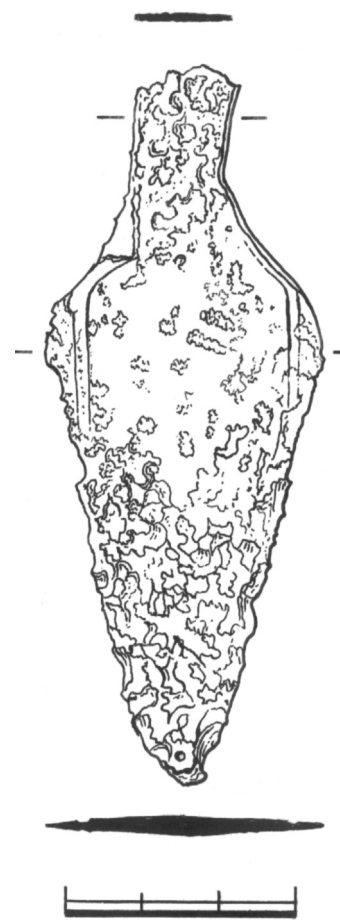
Obr. 16. Dvory u Nymburka, rekonstrukce zvoncovitého poháru z hrobu č. 2

Obr. 17. Dvory u Nymburka, souprava dvou mís z hrobu č. 2

Obr. 18. Dvory u Nymburka, silexové hroty šípů a ulomené čepelovité škrabadlo z hrobu č. 2

Obr. 19. Dvory u Nymburka, měděná dýčka z hrobu č. 2

Mísa s římsovitým silným okrajem dobře vyhovovala pro přenášení tekutiny. Konzultovala jsem tuto možnost s povolanou odbornicí na jídlo a pití v pravěku a středověku Magdalenou Beranovou (Beranová 2005, 218–225). Ta sice nevylučuje výše popsané využití, ale mísa ze Dvorů se jí jeví příliš hezká na takovou kuchyňskou aktivitu a domnívá se, že se stejně mohly pasírovat různé rozmačkané plody, bobule, hustý odvar nebo řídká kaše z bylinek. Odkapaná tekutina mohla pak sloužit léčebným nebo magickým účelům. Domnívá se, že se získaný extrakt mohl nechat i zkvasit a takto získaný alkoholický nápoj se mohl pít při slavnostních příležitostech, náboženských slavnostech, pohřbech a podobně. Myslím, že pro tuto interpretaci může mluvit též skutečnost, že souprava obou mís byla v našem případě přidána mrtvému do hrobu.

Mnoho obdob se zatím mezi nálezy kulturního okruhu zvoncovitých pohárů neobjevilo. Samostatně se sice může vyskytnout malý cedník se čtyřmi otvory k zavěšení, jaký je uveřejněn např. z moravských Šlapanic, nebo větší mísa s římsovitým okrajem a dvěma podélnými otvory vyříznutými ve dně a upravená rovněž k zavěšení dvěma protilehlými dvojicemi kulatých děrek z Bohdalic (Podborský ed. 1993, 220, obr. 137:11, 12), která je téměř identická s mísou ze Dvorů, ale chybí bezprostřední doklad funkční sounáležitosti dvou nádob.

Lukostřelecký soubor je ve výbavě hrobu č. 2 zastoupen silexovými trojúhelníkovitými hroty oboustranně plošně retušovanými (obr. 18). Šlo o charakteristické formy šipek s obloukovitou základnou vyběhající v postranní trny. Šipky jsou zaostřeny okrajovou retuší. Při vybírání v mokré hlíně konce některých hrotů odpadly.

Měděná dýčka (obr. 19) patří mezi skupinu s trojúhelníkovitým čepelí a obdélníkovitými řapy. Exemplář z hrobu č. 2 dosahoval délky 9,5 cm, ale část řapu je ulomena. Po stranách trojúhelníkovité čepel je patrný zbytek původní výzdoby mělkými žlábkami.

Objekt č. 6, zbytek zahloubeného sídelního objektu KNP

Nejseverněji zaznamenaný sídelní objekt byl zachován jen ve spodní části s rovným dnem a kolmými stěnami. Sahal do hloubky pouze 15 cm a vyznačoval se nepravidelným kruhovým půdorysem o průměru cca 5,5 m a nápadně černou hlinitou výplní.

Nálezy: 14 zlomků keramiky, zlomek drtidla a celá pískovcová těrka, pravidelně obroušená kulička (průměr 6 cm), 4 pazourkové úštěpy, 1 zlomek zkamenělé mušle.

Interpretace tohoto objektu není jednoznačná, dle rozměrů mohlo jít i o zbytek původně poněkud zahloubené chaty. Chronologické zařazení umožňuje keramika, která je stejného charakteru jako soubor nálezů z hlíníku č. 2, tedy náleží ke kultuře nálevkovitých pohárů.

3. ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ

Přínos záchranného výzkumu ve Dvorech spočívá v několika směrech. Na první místo je třeba zařadit prozkoumání jednoho menšího sídelního areálu lidu s nálevkovitými poháry, kterému dominují nálezy z velkého hlíníku č. 2. Je nutno upozornit na skutečnost, že právě tento úsek pravěku přitahuje k Nymburku v poslední době zvýšenou pozornost. Soudobé osídlení KNP bylo vícekrát v průběhu posledních 20 let evidováno při různých archeologických aktivitách v centru města. Pozornost vzbudil už před časem objev skříňkového hrobu v mohyle z velkých kamenů, který je dle datování metodou ¹⁴C řazen do poloviny 4. tisíciletí př. Kr. (Motyková 1998), tedy do období kultury s nálevkovitými poháry. Tento, ve své době na našem území zcela neobvyklý památník, který byl objeven nedaleko dnešního Kostelního náměstí, dává tušit širší hospodářský i společenský význam polohy nad řekou v pozdní době kamenné. Sídelní areál na katastru Dvorů patřil s největší pravděpodobností do bezprostředního zázemí tohoto centra, využívajícího nad to zřejmě i brod přes Labe, který byl znám už od neolitu, včetně na něj navazujících cest.

Druhý přínos archeologických aktivit ve Dvorech je nutno vidět v prozkoumání dvou kostrových pohřbů ve skrčené poloze patřících kultuře zvoncovitých pohárů mladšího úseku eneolitu. U obou hrobů byla zaznamenána obvyklá orientace hlavou k severu, pozorujeme však některé rozdíly. Na základě zkoumání poměrně velkého počtu pohřebišť kultury zvoncovitých pohárů (okolo 500) byly upozorovány nejčastěji dodržované pohřební rituály. Zemřelí byli ukládáni do země ve skrčené poloze, ale s odlišnou orientací hlavy podle pohlaví – muži na levém boku (hlavou k severu) a ženy na pravém (hlavou k jihu), aby obličej směřoval vždy k východu (Turek 2008, 154–158). Stav zachovalosti obou koster ze Dvorů je mimořádně špatný, a proto nedovolil bližší určení pohlaví na základě antropologického rozboru. Podle výše uvedeného zjištění bychom tedy měli usuzovat, že do obou objevených hrobů byli pohřbeni muži, neboť hlavy směřovaly k severu. Na levém boku byl však uložen jen muž v hrobě č. 2, ale v hrobě č. 1 ležel nebožtík na pravém boku, obličejem orientovaným k západu. Výbava třemi nádobami je standardní, pouze relativně velká hrobová jáma dává tušit nějaký další přidaný milodar, např. maso nebo jiné potraviny, ze kterých se nic nezachovalo. Na zjištění, zda byl v hrobě č. 1 pohřben muž, nebo žena, musíme však rezignovat. Nutí nás k tomu i ta skutečnost, že existují hroby žen s bojovnickou výbavou a v těchto případech se někdy hovoří o „amazonkách“. Při tom však přítomnost zbraní v hrobě nemusí nutně znamenat majetek zemřelého, tedy mužský atribut, ale eventuálně i pohřební dar pozůstalých (Turek 2002; tůž 2005).

V případě hrobu č. 2 ukazuje na mužské pohlaví zesnulého jak rituální poloha, tak vybavení měděnou dýčkou a lukostřeleckou soupravou. Zdobený zvoncovitý pohár je považován za prestižní nádobu a spolu se soupravou dvou misek, sloužících k přípravě nějakého druhu nápoje, může vyvolat představu, že šlo o osobu společensky vyhraněnou. Skutečnost, že oba hroby jsou od sebe poměrně vzdáleny, nepřekvapuje. Jde o běžný úkaz, který se vysvětluje původní existencí mohyl, někdy i s ohrazením po obvodu. Zbývá ještě připomenout, že i v případě KZP pocházejí nejbližší analogické dobové nálezy z katastru dnešního města Nymburka. Vesměs však jde o objevy z konce 19. století. Při stavbě cukrovaru byl zničen hrob, ze kterého se do muzea následně dostaly dva krásně zdobené zvoncovité poháry a mísa s otvory na zavěšení pod zdobeným římsovitým okrajem, velmi podobná exempláři ze Dvorů. Z dalšího zničeného hrobu pochází nezdobený džbán. Na levém labském břehu byl při stavbě pivovaru objeven další pohřeb, vybavený však jen doprovodnou keramikou (Hájek 1968, 79–80; Jaklová 1994, 3, tab. 6:7, 9).

Je velmi pravděpodobné, že v poloze, kde probíhala revitalizace potoka Lidušky, jsou ještě další hroby zde usídlené komunity lidu se zvoncovitými poháry, které nebyly na povrchu rozpoznatelné. V této souvislosti lze upozornit na místní název polohy, kde se výzkum konal – „Na Zádušních“. V minulosti se zde mohly lidské kostry vyorávat a následně být spojovány se záhrobními představami o duších mrtvých.

Obr. 20. Dvory u Nymburka. Současný stav zkoumaného prostoru po revitalizaci

LITERATURA

- Beranová, M. 2005: Jídlo a pití v pravěku a ve středověku. Praha.
- Hájek, L. 1968: Kultura zvoncovitých pohárů v Čechách. Archeologické studijní materiály 5. Praha.
- Jaklová, V. 1994: Vlastivědné muzeum v Nymburce. Katalog pravěké sbírky. Zprávy ČAS-Supplément 22. Praha.
- Kyselý, R. 2011: Rozbor zvířecích kostí nalezených ve staroneolitickém hliníku na lokalitě Dvory u Nymburka, Archeologie ve středních Čechách 15, 177–182.
- Motyková, K. 1998: Mohyla z pozdní doby kamenné zůstane v Nymburce zachována, Vlastivědný zpravodaj Po-
labí 32, 6–26.
- Motyková, K. – Zápotocký, M. 2002: Eneolitická sídliště (KNP, badenská k.) v poloze „Na vrších“ u Mlékojed, okr.
Mělník, Archeologie ve středních Čechách 6, 113–132.
- Neustupný, E. 2008: Časný eneolit. In: Neustupný, E. (ed.), Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit. Praha, 38–59.
- Pleinerová, I. 1990: Dva eneolitické dlouhé domy z Března, Památky archeologické 81, 255–274.
- Pleslová-Štiková, 1985: Makotřasy: a TRB Site in Bohemia. Fontes archaeologici Pragenses 17. Pragae.
- Podborský, V. (ed.) 1993: Pravěké dějiny Moravy. Brno.
- Turek, J. 2002: „Cherche la femme!“ Archeologie ženského světa a chybějící doklady ženských pohřbů z období
zvoncovitých pohárů v Čechách. In: Neustupný, E. (ed.), Archeologie nenalezeného. Plzeň–Praha, 217–240.
- Turek, J. 2005: Hroby Amazonek v Čechách 2500 let př. Kr., Archeologie 2005/1, 25–37.
- Turek, J. 2008: Kultura zvoncovitých pohárů. In: Neustupný, E. (ed.), Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit. Pra-
ha, 147–169.
- Zápotocký, M. 2008: Kultura nálevkovitých pohárů ve starším eneolitu. In: Neustupný, E. (ed.), Archeologie pra-
věkých Čech 4. Eneolit. Praha, 61–86.

A SETTLEMENT OF THE FUNNEL BEAKER CULTURE AND GRAVES OF THE BELL BEAKER CULTURE AT DVORY BY NYMBURK

In connection with reclamation of the area around the Liduška brook and restoration of the original appearance of this part of the Elbe River basin, a rescue excavation was carried out in 2006–2007. In a test pit measuring 35m × 17m, two settlement features of the Funnel Beaker culture and one grave of the Bell Beaker culture were recorded. During subsequent earthmoving works, two more features of the Funnel Beaker culture and one inhumation grave of the Bell Beaker culture were discovered. The importance of the rescue excavation at Dvory consists in the first place in the investigation of one smaller settlement area of the Funnel Beaker culture, in which finds from a large clay pit (No. 2) are dominant, and of two inhumation graves belonging to the Bell Beaker culture. The usual orientation of the head towards the north

and the deposition of the dead in a crouched position was observed in both graves. Grave No. 1 contained three vessels placed at the feet of the deceased, which is standard. The relatively large grave pit allows us to speculate about additional grave goods, perhaps meat or some other food, of which nothing has survived. Grave No. 2 has a ritual male position and its grave goods consisted of a small copper dagger and a set of archery equipment. The graves are situated quite far from each other, which could indicate the existence of original burial mounds above the graves. The overall regional context of both phases of Aeneolithic settlement in the cadastral area of Dvory is debated in the article as well.

Fig. 1. Dvory, location of Test Pit 1

Fig. 2. Dvory, aerial view of the field

Fig. 3. Dvory, NW view of exposed Test Pit 1, foreground: Clay Pit No. 2, background: removal of earth from Pit No. 3

Fig. 4. Dvory, Test Pit 1 with partially excavated Feature 2. In the lower part of the photograph, there is visible Grave No. 1

Fig. 5. Dvory, general plan showing the distribution of excavated features

Fig. 6. Dvory, detail of Test Pit 1

Fig. 7. Dvory, Grave No. 1

Fig. 8. Dvory u Nymburka, reconstructed ceramic vessels from Grave No. 1

Fig. 9. Dvory u Nymburka, cuts through Feature No. 2

Fig. 10. Dvory u Nymburka, finds from the fill of Feature No. 2

Fig. 11. Dvory u Nymburka, 1- rim fragment of a beaker from the upper part of the backfill of Grave Pit No. 1, 2-7 fill of Feature No. 2

Fig. 12. Dvory u Nymburka, pottery from the fill of Feature No. 4

Fig. 13. Dvory u Nymburka, fragments of daub from the fill of Feature No. 4

Fig. 14. Dvory u Nymburka, east view of Grave No. 2

Fig. 15. Dvory u Nymburka, general plan of Grave No. 2

Fig. 16. Dvory u Nymburka, reconstructed bell beaker from Grave No. 2

Fig. 17. Dvory u Nymburka, set of two bowls from Grave No. 2

Fig. 18. Dvory u Nymburka, silex arrowheads and a broken flake scraper from Grave No. 2

Fig. 19. Dvory u Nymburka, small bronze dagger from Grave No. 2

Fig. 20. Dvory u Nymburka, current state of the investigated area after the reclamation project